

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO

**GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT**

Priština, 24. decembra 2018. godine
Br. ref.: AGJ1308/18

PRESUDA

u

slučaj br. KO84/18

Podnosilac

Albin Kurti i 11 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo

**Ocena ustavnosti odluke br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi
sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizje Vetëvendosje! o razrešenju
Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo**

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija, i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev su podneli: Albin Kurti, Glauk Konjufca, Fatmire Mulhaxha-Kollçaku, Liburn Aliu, Drita Millaku, Xhelal Svecła, Arbër Rexhaj, Fitore Pacolli, Rexhep Selimi, Arbërie Nagavci, Shemsi Syla i Sami Kurteshi (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), svi su poslanici Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: Skupština).

2. Podnosioci zahteva su ovlastili poslanika Skupštine Samija Kurteshija da ih zastupa u postupcima pred Ustavnim sudom Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

Osporeni akt

3. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost odluke br. 06/V145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine (u daljem tekstu: osporena odluka), usvojene od strane Skupštine 4. juna 2018. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je osporena odluka, koja navodno nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti], i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).
5. Podnosioci zahteva dalje traže od Suda uvođenje privremene mere, kojom bi se bi se *“obustavilo vršenje funkcije potpredsednice Skupštine Kosova [Aide Dërguti]”*.

Pravni osnov

6. Zahtev ja zasnovan na stavu 5. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava i članovima 27. [Privremene mere], 42. [Tačnost zahteva] i 43. [Rok] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon), kao i pravilima 56 [Zahtev za uvođenje privremenih mera] i 74 [Zahtev u skladu sa članom 113.5 Ustava i članovima 42. i 43. Zakona] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik o radu).
7. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmenu - dopunu Poslovnika o radu, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 (petnaest) dana nakon njegovog objavljivanja. Sledstveno, pri razmatranju zahteva, Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika o radu koji je na snazi.

Postupak pred Sudom

8. Dana 12. juna 2018. godine, podnosioci su podneli zahtev Sudu uz priložena dokumenta.
9. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.
10. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziju Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

11. Dana 17. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Remzije Istrefi-Peci za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje u sastavu sudija: Selvete Gërxhaliu-Krasniqi (predsedavajuća), Radomir Laban i Nexhmi Rexhepi.
12. Dana 24. avgusta 2018. godine, Sud je obavestio o registraciji zahteva: podnosiocima zahteva, predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: predsednik Skupštine) i premijera Republike Kosovo (u daljem tekstu: premijer).
13. Predsednik Skupštine je bio zamoljen da obavesti poslanike da komentare, ako imaju, u vezi sa zahtevom podnosilaca mogu dostaviti do 20. septembra 2018. godine. Od Sekretarijata Skupštine je traženo da dostavi Sudu relevantna dokumenta u vezi sa osporenom odlukom.
14. Dana 28. avgusta 2018. godine, Sekretarijat Skupštine je dostavio Sudu sledeća dokumenta:
 - a. Transkript Konstitutivne sednice Skupštine, održane 3, 4, 10, 14, 24. avgusta i 7. septembra 2017. godine;
 - b. Odluku Skupštine o izboru triju (3) potpredsednika Skupštine, br. 06-V-003, od 7. septembra 2017. godine;
 - c. Obaveštenje o osnivanju nove parlamentarne grupe – grupa Nezavisnih poslanika (GNP), br. 06/S701Do-52, od 14. marta 2018. godine;
 - d. Predlog parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aida Dërguti, br. 06/1108/Do-615, od 17. aprila 2018. godine;
 - e. Transkript plenarne sednice Skupštine Republike Kosovo, održane 3. maja, 1. i 4. juna 2018. godine (u daljem tekstu: Transkript); i
 - f. Odluku Skupštine Republike Kosovo o nerazrešenju potpredsednice Skupštine, Aida Dërguti, br. 06-V -14, od 4. juna 2018. godine.
15. Dana 19. septembra 2018. godine, Sud je postavio Forumu Venecijanske Komisije sledeća pitanja:
 - 1) *Kakav je postupak za razrešenje zamenika predsednika parlamenta u vašoj zemlji?*
 - a) *Ako zamenik predsednika parlamenta napusti parlamentarnu grupu koja ga je predložila za to mesto, da li će on automatski izgubiti položaj zamenika predsednika?*
 - b) *U tom slučaju, da li je potrebno da Parlament glasa o razrešenju?*
 - c) *Ako je odgovor na pitanje b) pozitivan, da li su poslanici parlamenta obavezni da glasaju o takvom predlogu?*
 - 2) *Da li postoji relevantna praksa u pogledu:*
 - a) *razrešenja zamenika predsednika parlamenta? i*
 - b) *Bilo koja sudska praksa kojom se smatralo da je glasanje protiv određenog predloga kvalifikovano kao "zloupotreba prava glasa" od strane poslanika parlamenta?*

16. Dana 20. septembra 2018. godine, Visar Ymeri, u svojstvu predstavnika parlamentarne grupe Socijaldemokratske Partije (u daljem tekstu: SDP) dostavio je komentare u vezi sa zahtevom.
17. Dana 24. septembra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioc zahteva u vezi sa komentarima koje je podneo SDP i pozvao ih da dostave svoje komentare, ako imaju, do 1. oktobra 2018. godine.
18. Istog dana, Sud je, takođe, obavestio i predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine i premijera u vezi sa komentarima koje je podneo SDP. Predsednik Skupštine je zamoljen da dostavi kopije svih komentara svim poslanicima Skupštine.
19. Dana 1. oktobra 2018. godine, podnosioci zahteva se dostavili odgovore na komentare SDP-a.
20. Dana 3. oktobra 2018. godine, Sud je obavestio predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine i premijera u vezi sa odgovorom podnosilaca na komentare SDP-a. Predsednik Skupštine je zamoljen da dostavi kopije svih komentara svim poslanicima Skupštine.
21. Između 19. septembra i 28. oktobra 2018. godine, Sud je primio odgovor na pitanja postavljena Forumu Venecijanske Komisije od strane Ustavnih ili Vrhovnih sudova Austrije, Holandje, Luksemburga, Nemačke, Hrvatske, Švedske, Republike Češke, Bugarske, Slovačke, Južne Afrike, Norveške, Kosta Rike, Makedonije i Letonije.
22. Dana 3. decembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.
23. Istog datuma, Sud je većinom glasao da je osporena odluka u skladu sa Ustavom.

Pregled činjenica

24. Dana 11. juna 2017. godine, održani su izbori za Skupštinu.
25. Dana 8. jula 2017. godine, Centralna izborna komisija je sertifikovala izborne rezultate.
26. Dana 24. jula 2017. godine, predsednik Republike Kosovo je odlučio je da se konstitutivna sednica Skupštine održi 3. avgusta 2017. godine.
27. Dana 3. avgusta 2017. godine, Skupština je održala konstitutivnu sednicu, kojom je predsedavao najstariji poslanik Skupštine.
28. Prema dnevnom redu, Skupština je formirala *ad hoc* Komisiju za verifikaciju kvoruma i mandata (u daljem tekstu: *ad hoc Komisija*).

29. Istog dana, *ad hoc* Komisija je podnela izveštaj, na osnovu liste i certifikovanih rezultata izbora, i konstatovala je mandate kao što sledi:
- a) Partija Demokratike e Kosovës, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës, Nisma për Kosovën, Partia e Drejtësisë, Lëvizja për Bashkim Partia Shqiptare Demokristiane e Kosovës, Partia Konservatore e Kosovës, Alternativa Demokratike e Kosovës, Republikanët e Kosovës, Partia e Ballit, Partia Socialdemokrate, Balli Kombëtar i Kosovës (u daljem tekstu: PDK, AAK i Nisma), 39 poslanika;
 - b) Lëvizja “Vetëvendosje!” (u daljem tekstu: LVV), 32 poslanika;
 - c) Lidhja Demokratike e Kosovës dhe Aleanca Kosova e Re (u daljem tekstu: LDK i AKR), 29 poslanika;
 - d) Građanska Inicijativa Srpska lista, 9 poslanika;
 - e) Kosova Demokratik Tyrk Partisi, 2 poslanika;
 - f) Koalicija “Vakat”, 2 poslanika;
 - g) Nova Demokratska Stranka, 1 poslanik;
 - h) Samostalna Liberalna Stranka, 1 poslanik;
 - i) Partia Demokratike e Ashkalinjve të Kosovës, 1 poslanika;
 - j) Partia Liberale Egjyptiane, 1 poslanik;
 - k) Jedinstvena Goranska Partije, 1 poslanik;
 - l) Partia e Ashkalinjve për Integrim, 1 poslanik; i
 - m) Partia Rome e Bashkuar e Kosovës, 1 poslanik.
30. Predsedavajući je nastavio sa dnevnim redom za konstituivnu sednicu Skupštine, izbor predsednika Skupštine i potpredsednike, koja je prekinuta.
31. Dana 7. septembra 2017. godine, nakon nekoliko prekida, nastavljena je konstitutivna sednica Skupštine sa dnevnim redom izbor predsednika i potpredsednika Skupštine.
32. Na predlog PDK-a, AAK-a i Nisme, Kadri Veseli je izabran za predsednika Skupštine.
33. Skupština je zatim nastavila sa izborom potpredsednika, gde su PDK, AAK i Nisma predložili poslanika Xhavit Halitija, LVV je predložila poslanicu Aidu Dërguti, dok su LDK i AKR predložili poslanika Kujtima Shalu. Nakon glasanja, konstatovano je da su predloženi poslanici dobili potrebne glasove za potpredsednike Skupštine.
34. Istog dana, Skupština je izabrala i jednog potpredsednika iz redova ne većinske zajednice, poslanicu Müfera Şinik kao i jednog potpredsednika iz redova parlamentarne grupe Liste Srpske, poslanika Slavka Simića.
35. Dana 14. marta 2018. godine, 12 (dvanaest) poslanika, među njima i potpredsednica Skupštine Aida Dërguti, obavestili su predsednika Skupštine o osnivanju nove parlamentarne grupe, Grupa Nezavisnih poslanika.
36. Dana 19. aprila 2018. godine, predsedništvo Skupštine je razmatralo i stavilo na dnevni red sednice za 3. maj 2018. godine, predlog parlamentarne grupe LVV o razrešenju potpredsednice Skupštine Aide Dërguti.

37. Dana 1. juna 2018. godine, Skupština je nastavila diskusije u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti. Međutim, zbog nedostatka kvoruma, glasanje o ovom predlogu je odloženo.
38. Dana 4. juna 2018. godine, Skupština je glasala u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti. Prema transkriptu, u sali je bilo prisutno 94 (devetdesetičetiri) poslanika, 16 (šesnaest) poslanika je glasalo za, 26 (dvadesetišest) poslanika je glasalo protiv, a 47 (četerdesetisedam) poslanika je bilo uzdržano.
39. Sledstveno, Skupština nije razrešila Aidu Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine.

Navodi podnosilaca

40. Podnosioci zahteva navode da osporena odluka nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.
41. Podnosioci zahteva prvenstveno navode da Ustav u članu 64. stav 1 propisuje da prilikom osnivanja organa Skupštine, mesta treba da se podele proporcionalno broju dobijenih glasova na izborima za Skupštinu. Prema njima *"[...] partijama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima su podeljena mesta jednaka broju mandata poslanika, što je proporcionalno sa brojem glasova dobijenih na izborima za Skupštinu"*.
42. Podnosioci zahteva argumentuju da *"najveću parlamentarnu grupu, prema članu 67. 2 Ustava treba smatrati partiju, koaliciju, [...] koje imaju najviše mesta u Skupštini, u smislu člana 64 (1) Ustava, od bilo koje druge partije, koalicije, građanske inicijative i nezavisnih kandidata koji su učestvovali kao takvi na izborima"*.
43. Podnosioci zahteva navode da *"prema članu 67. stav 3 Ustava, položaj potpredsednika/ce Skupštine je rezervisan isključivo za tri najveće parlamentarne grupe koje imaju pravo da predlažu jednog potpredsednika koji se biraju istom većinom glasova kao što se bira i predsednik Skupštine Kosova"*.
44. Podnosioci takođe objašnjavaju da *"Ustav Kosova, tačnije član 67, stav 6 propisuje da se izborom predsednika i potpredsednika formira predsedništvo Skupštine. Ovo je pravno-politička formula uspostavljanja predsedništva Skupštine Kosova koja eksplicitno sadrži normu za utvrđivanje tri najveća subjekta koji se automatski kvalifikuju za predstavljanje u predstavništvu Skupštine sa po jednim potpredsednikom/com. Sastav predsedništva Skupštine odražava snagu političkih partija proizašlih iz parlamentarnih izbora preko demokratskog glasa i shodno tome, snagu ili veličinu parlamentarne grupe u Skupštine Kosova"*.

45. Podnosioci zahteva dalje navode da "pravo da predlaže i da ima svog političkog predstavnika imaju eksplicitno tokom čitavog saziva tri najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija dobijenim tokom opštih parlamentarnih izbora".
46. Podnosioci zahteva tvrde da „vršenje funkcije položaja potpredsednika od strane navedene poslanice [Aida Dërguti] vodi do potpunog poremećaja u radu predsedništva Skupštine i apsolutnog negiranja predstavljanja parlamentarnih grupa koje imaju najvišu političku moć u odnosu na parlamentarnu grupu koja je uzurpirala položaj potpredsednika u suprotnosti sa članom 67. stavovi 3, 6, 8 i članom 7. stav 1 Ustava. Takođe, zadržavanje položaja potpredsednika od strane gđe Aide Dërguti, koja sada predstavlja četvrtu parlamentarnu grupu, ozbiljno krši jednakost u predstavljanju parlamentarne grupe [LVV-a] u odnosu na druge parlamentarne grupe u vršenju funkcija u okviru predsedništva Skupštine Kosova u suprotnosti sa članom 67, stav 3, 6 i 8 i članom 7, stav 1 Ustava“.
47. Podnosioci zahteva takođe tvrde da je "svrha člana 67, stav 3 koji u svom sadržaju izražava, promoviše pravo da se iz tri najvećih parlamentarnih grupa koje proizilaze iz moći koalicija ili političkih partija dobijenih preko demokratskog glasa predstavljaju u svim telima Skupštine, odnosno u predstavništvu Skupštine Kosovo [...]. Suprotno tome se kvalifikuje kao povreda člana 67, stavovi 3, 6, 8 i člana 7, stav 1 Ustava Kosova“.
48. Podnosioci zahteva dalje navode da "što se tiče glasanja poslanika za razrešenje gđe Dërguti sa položaja potpredsednika, kao što je izrazio Ustavni sud da „oni mogu da glasaju kako žele“, prema Ustavnom sudu, i glas poslanika treba da bude u skladu sa ustavnim odredbama, uzimajući u obzir svrhu relevantnih odredbi i da ne bude zloupotrebljen i u suprotnosti sa principom poverenja, koji se primenjuje i u ustavnom pravu. Ako glasanje kao radnja ne predstavlja osnovnu normu, već sredstvo za primenu i oživljavanje norme kao primarni cilj, ono ne može porušiti normu. Odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja ne predstavlja političku volju i demokratski glas, kao što to propisuje Ustav, predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine“.
49. Što se tiče zahteva za privremenom merom, podnosioci zahteva navode da "pošto je [LVV] rangirana kao druga partija prema slobodnim i opštim demokratskim izborima i budući da je parlamentarna grupa [LVV] formirana kao druga parlamentarna grupa na osnovu izbornih rezultata, time što nije predstavljena u predstavništvu Skupštine nanosi nepopravljivu štetu za samu parlamentarnu grupu, kao nosioca volje građana potvrđene preko slobodnih, demokratskih i opštih izbora. Dakle, vršenje takve funkcije od strane navedene poslanice, koja je deo četvrte parlamentarne grupe koja nije proizašla ili formirana iz parlamentarnih izbora, predstavlja nepredstavljanje pune volje građana koji su glasali preko slobodnih, demokratskih glasova [LVV] na osnovu čega je stvorena parlamentarna grupa [LVV] unutar Skupštine Kosova”.

50. Na kraju, podnosioci zahtevaju od Suda da proglasi zahtev prihvatljivim i da osporenu odluku proglasi neustavnom.

Sažetak komentara primljenih od SDP-a

51. U svom odgovoru na zahtev podnosioca, SDP navodi: *“Predsedništvo Skupštine je administrativni organ Skupštine, a taj karakter mu se dodeljuje i na osnovu odredaba člana 67. stav 6 Ustava. [...] Dodeljivanjem administrativnog karaktera, pravna priroda Predsedništva Skupštine definiše se kao kolegijalni organ”*. Pozivajući se i na odredbe Zakona o opštem upravnom postupku br. 05/L -03, člana 37, SDP navodi: *“U konkretnom slučaju se radi o organu, kao što je Predsedništvo Skupštine, koji je sastavljen od nekoliko lica mandatiranih po ustavnom osnovu i koja vrše ulogu odlučivanja o pitanjima, koja su definisana i ustavnom odredbom, da se odlučivanje ovog kolegijalnog organa sastoji u osiguranju administrativnog funkcionisanja Skupštine”*.
52. SDP dalje tvrdi da: *„Iako odredbe člana 67. Ustava nisu taksativno utvrdile mandat Predsedništva Skupštine, podrazumeva se da Predsedništvo Skupštine ograničava svoj mandat kao organa Skupštine u skladu sa članom 66. Ustava, odnosno stavom 1, koja odredba je utvrdila tok mandata od dana konstitutivne sednice koja se održava u roku od trideset dana od dana zvaničnog objavljivanja izbornih rezultata. Čak i u smislu ove odredbe, s obzirom na to da izbor Predsedništva Skupštine predstavlja uslov za konstituisanje Skupštine, mandat Predsedništva Skupštine je povezan sa mandatom Skupštine kao organom, a ne sa mandatom poslanika”*.
53. Prema SDP-u *“odredbe Ustava utvrđuju da se izbor predsednika i potpredsednika Skupštine mora obaviti u postupku glasanja u kojem je potrebna većina glasova svih poslanika, što teoretski predstavlja apsolutnu većinu. Inače, za njihovo razrešenje je potrebna kvalifikovana većina koja podrazumeva glasove 2/3 ukupnog broja poslanika. Stoga, prema njima “ustavni zahtev je parlamentarni konsenzus za razrešenje bilo kog od članova Predsedništva Skupštine [...] Osim toga, takve funkcije treba shvatiti u zastupanju na nivou Skupštine, što podrazumeva da ni predsednik, niti potpredsednici nisu funkcioneri partije, već organa Skupštine koji upravlja Skupštinom u organizaciono-administrativnom smislu”*.
54. SDP takođe navodi da *„Podnosioci zahteva KO84/18, pokušavaju da tumače mandat članova Skupštine u okvirima imperativnog mandata [...]. Članovi Predsedništva imaju slobodan mandat i to je u potpunosti u savremenom duhu pravno-političkog uređenja u ustavnim sistemima. Čak, prekid sistema imperativnih mandata, mnogi autori, kao što je Pasquale Pasquino, u svom eseju „One and Three: Separation of Powers and the Independence of Judicare in Italian Constitution”, smatra da je ukidanje imperativnih mandata jedan od osnovnih principa savremenog predstavničkog vladanja.”* Prema PSD, navodi podnosioca da su *„poslanici trebali glasati za predlog o razrešenju potpredsednice Skupštine, narušava slobodu vršenja mandata poslanika, ustavnog prava zagaranovanog članom 70. stav 1 Ustava,*

konkretizovanog članom 3. stav 1 i 2 Zakona o pravima i odgovornostima poslanika“.

55. *Što se tiče zahteva za privremenom merom, SDP smatra da “smatraju nepotrebnim bilo kakvo komentarisanje u vezi sa predlogom podnosilaca za privremenu meru, imajući u vidu sadržaj zahteva, predmet zahteva za zaštitu i pravnu nemogućnost prouzrokovanja bilo kakve štete koja bi morala da bude nenadoknativa”.*
56. Na kraju, SDP smatra da je zahtev podnosilaca očigledno neosnovan i treba da bude proglašen neprihvatljivim.

Sažetak odgovora LVV-a na komentare SDP-a

57. U svom odgovoru na komentare SDP-a, LVV navodi da *“pošto se predstavljanje u predsedništvu Skupštine sastoji od poslanika tri najvećih parlamentarnih grupa, predstavljanje u predsedništvu ima politički karakter, sa ustavnom odgovornošću za administrativno funkcionisanje Skupštine Kosova”.* U nastavku, LVV objašnjava da *“zamena predsednika od strane potpredsednika Skupštine, koji je mogao biti iz redova [LVV-a] ima politički karakter u odnosu na nadležnosti koje vrši predsednik Skupštine, a posebno u predstavljanju Skupštine [...] Stoga, smatramo da predsedništvo Skupštine ima čisto politički karakter i vrši političko-administrativne funkcije [...]”.*
58. LVV takođe navodi da *“slobodan mandat treba da se tumači u okviru nepolitičkog i bilo kog drugog uticaja, prestanka i poništenja mandata poslanika. Zahtev parlamentarne grupe [LVV] nije bio usmeren ka uzimanju mandata navedenom poslaniku [...]”* navodeći da *“Parlamentarna grupa [LVV] i njena predstavnička uloga u organima Skupštine, tačnije u predsedništvu Skupštine, je neuporediva u odnosu na zadržavanju jedne pozicije od strane poslanika koji sada predstavlja drugu parlamentarnu grupu, odnosno drugi politički subjekat. To čini obaveznim po prioritetu i važnosti primenu ustavne odredbe, odnosno člana 67, stav 3 Ustava Kosova [...]”.*

Sažetak komentara primljenih od Foruma Venecijanske Komisije

59. Sud pre svega primećuje da se iz odgovora Foruma Venecijanske Komisije vidi da postoje različite ustavne prakse što se tiče pitanja izbora i razrešenja potpredsednika Skupštine.
60. S tim u vezi, Ustavni sud Austrije izjavio da *“Predsednik, drugi predsednik i treći predsednik biraju se iz redova svih članova parlamenta. Ne postoje drugi formalni uslovi za izbor, iako su u praksi tri predsednika izabrana samo iz redova triju najvećih parlamentarnih grupa. Ako jedan od predsednika napusti parlamentarnu grupu koja ga je predložila za predsedništvo, on ili ona ne izgubi taj položaj automatski, niti se on ili ona može ukloniti sa tog položaja. U stvari, takav slučaj se već dogodio: 1993. godine, Treći predsednik Nacionalnog veća, koji je bio nominiran od strane treće najjače parlamentarne grupe, napustio je tu grupu i pridružio se*

drugim članovima te grupe da bi započeli novu političku partiju, ali je uspešno zadržao svoj položaj do kraja izbornog mandata”.

61. *Vrhovni sud Holandije objasnio je da “član 61. Ustava i unutrašnji propisi parlamenta samo predviđaju da članovi parlamenta imenuju predsednika iz svojih redova. Novi predsednik se bira nakon svakog parlamentarnog izbora i njegov mandat se završava kada se održavaju novi izbori”.*
62. *Ustavni sud Luksemburga je objasnio da “relevantni Luksemburški zakon koji se odnosi na Skupštinu (koja je poznata kao “poslanička komora”) nema nikakav postupak za razrešenje potpredsednika [...]. Prema njima “ poslanici, koji prema članu 3 Ustava predstavljaju (preko poslaničke komore) svoju državu i koji glasaju ne pozivajući se na svoje birače i tokom glasanja samo uzimaju u obzir interese Velikog vojvode [Luksemburga], i dalje ostaju kao poslanici Skupštine, čak i ako tokom svog mandata napuste političku grupu kojoj su pripadali ranije i sa kojom strankom su izabrani. U tom slučaju, iako takav slučaj još se nije desilo, potpredsednik ne može biti razrešen ako ne napusti položaj dobrovoljno”.*
63. *Ustavni sud Nemačke je objasnio da je u Skupštini Federalne Nemačke “svaka parlamentarna grupa zastupljena sa najmanje jednim potpredsednikom; predsednik i potpredsednici se biraju prostom većinom glasova. Ako kandidat ne postigne većinu glasova, izbori će se ponoviti. Ustav [Nemačke] i Poslovnik o radu Bundestaga ne sadrže nikakve odredbe za razrešenje predsednika ili potpredsednika”.*
64. *Ustavni sud Hrvatske je izjavio da “razrešenje zamenika predsednika Skupštine mogu predložiti parlamentarne grupe ili najmanje četrdeset (40) poslanika Skupštine [...] a Skupština usvaja odluku većinom glasova, pod uslovom da je većina članova prisutna na sednici”.*
65. *Vrhovni Administrativni sud Švedske je naglasio da “Članovi parlamenta imenuju između sebe jednog predsednika i tri zamenika predsednika za jedan izborni period (četiri godine) u isto vreme. Partijske grupe u Skupštini su one koje predlažu kandidate za razne položaje”. Oni su dodali i to da tokom perioda do narednih parlamentarnih izbora, nijedan od (zamenika) predsednika „ne može biti razrešen odlukom Skupštine. Međutim, oni imaju mogućnost da sami daju ostavku sa položaja”.*
66. *Ustavni Sud Republike Češke je objasnio da u Češkoj Republici „zamenik predsednika skupštine može se razrešiti samo na predlog 2/5 svih poslanika [...]; 1/3 svih poslanika [...]; mora biti prisutna tokom glasanja, a predlog mora prihvatiti većina njih”. Prema njima, jedini način za razrešenje potpredsednika Skupštine je ako predlog za razrešenje dobije potreban gore navedeni broj glasova.*
67. *Ustavni sud Bugarske je objasnio da „razrešenje predsednika i potpredsednika Skupštine nije predmet ustavnog razmatranja i da je to izričita nadležnost same Skupštine”. Ovo je zbog toga što je pitanje razrešenja potpredsednika regulisano Poslovnikom o radu Bugarske Narodne Skupštine i eventualno*

kršenje istog ne može predstavljati ustavno kršenje. Oni su, takođe, naveli da Poslovnik o radu Bugarske Narodne Skupštine, član 5. stav 2 predviđa da se potpredsednici Skupštine razrešavaju sa položaja pre isteka mandata kada napuste parlamentarnu grupu koja je ih predložila, razrešenjem iz te iste grupe ili u slučaju otpuštanja parlamentarne grupe. U takvim slučajevima, razrešenje se vrši bez rasprave ili glasanja.

68. Ustavni sud Slovačke je naglasio da u Slovačkoj ako potpredsednik Skupštine napusti parlamentarnu stranku koja ga je predložila za taj položaj, on ili ona ne gubi položaj potpredsednika Skupštine. Oni navode da se takav slučaj desio nedavno dodavši da *„nakon parlamentarnih izbora 2016. godine, koje su praćene formiranjem koalicije sa četiri strankama, (jedna od njih zvana Siet'). Jedan od članova Siet' je bio izabran za potpredsednika (jedan od četiri potpredsednika). Kasnije tokom 2016. godine, on je napustio Siet' i pridružio se drugoj stranki u koaliciji. Međutim, on je zadržao položaj potpredsednika [Skupštine].“*
69. Ustavni sud Južne Afrike je naveo da u Južnoj Africi kada potpredsednik parlamenta više nije član jedne političke stranke ne gubi automatski položaj potpredsednika Parlamenta. Osim ako se sprovede ustavni proces za njegovo/njeno razrešenje, moguće je da jedan potpredsednik ostane na tom položaju i kada više ne pripada nijednoj političkoj stranki. Stoga, da bi se razrešio jedan potpredsednik Parlamenta, potrebno je da većina poslanika glasa za predlog za razrešenje. Takođe, prema odgovoru Ustavnog suda Južne Afrike, kada se stavlja predlog na glasanje u Parlamentu, poslanici *„imaju tri opcije (a) da glasaju za, (b) da glasaju protiv, ili (c) da se uzdrže“*.
70. Ustavni sud Norveške je naveo da u Norveškoj Parlament bira predsednika i 5 (pet) potpredsednika prostom većinom glasova poslanika Parlamenta. Za razrešenje potpredsednika sa položaja, potrebno je da se predlog o razrešenju podnese od 1/5 poslanika i da za predlog za razrešenjem glasa prosta većina poslanika.
71. Ustavni sud Kosta Rike je naveo da Parlament bira predsedništvo na početku svakog saziva. Potpredsednik Parlamenta i potpredsednici moraju da ispune iste uslove kao i predsednik Republike. Oni su takođe naglasili da se prema njihovom Ustavu ne predviđaju sankcije protiv poslanika koji napuste političke partije koje su im pomogle da se biraju. Prema njima, *„važno je napomenuti da većina tih poslanika izvršavaju njihov mandat do kraja saziva i ne postaju deo neke druge političke grupe“*.
72. Ustavni sud Makedonije je razjasnio da su jedine ustavne odredbe u vezi sa potpredsednicima Parlamenta one iz člana 67. Ustava Makedonije, koje određuju da Parlament, iz redova poslanika, bira predsednika i jednog ili više potpredsednika, većinom glasova svih poslanika. Oni dodaju da, prema članu 21. Poslovnika o radu Parlamenta, broj potpredsednika se određuje od strane predsednika Parlamenta, i oni se biraju među poslanicima koji pripadaju različitim političkim partijama koje se zastupaju u Parlamentu. Jedan od potpredsednika se bira iz najveće opozicione partije. Oni takođe objašnjavaju

da Poslovnik o radu Parlamenta ne sadrži odredbe u vezi sa razrešenjem potpredsednika.

73. Ustavni sud Letonije je naveo da u Letoniji položaj potpredsednika Skupštine nije vezan sa članstvom u parlamentarnim grupama. Ako potpredsednik odluči da izađe iz parlamentarne grupe koje ga je predložila za taj položaj, nema automatski posledice po održavanju njegovog položaja. Oni su takođe naveli da prema njihovom pravnom sistemu, poslanici nemaju obavezu da glasaju za određeni predlog i ako bi se to desilo, ova obaveza bi bila u suprotnosti sa članom 28. Ustava Letonije koji predviđa da se članovi Skupštine (Seimas) ne mogu uzeti na odgovornost u nekom sudskom, upravnom ili disciplinskom postupku u vezi sa njihovim glasanjem.

Relevantne odredbe Ustava

Član 7 [Vrednosti]

1. Ustavni red Republike Kosovo se zasniva na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, društvenog prava, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije.

2. Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života.

[...]

Član 64 [Struktura Skupštine]

1. Skupština ima sto dvadeset (120) poslanika koji su izabrani tajnim glasanjem, na osnovu otvorenih lista. Mesta u Skupštini su podeljena između svih partija, koalicija, građanskih inicijativa i nezavisnih kandidata, proporcionalno broju važećih glasova dobijenih na izborima za Skupštinu.

2. U sklopu ove podele, dvadeset (20) od sto dvadeset (120) mesta je garantovano za predstavnike zajednica koje nisu većina na Kosovu, [...].

[...]

Član 65 [Nadležnosti Skupštine]

Skupština Republike Kosovo:

[...]

(6) vrši izbor i razrešava Predsednika i potpredsednike Skupštine;

[...].

Član 67 [Izbor predsednika i potpredsednika]

1. Skupština Kosova iz svojih redova bira Predsednika i pet (5) potpredsednika.
2. Predsednika Skupštine predlaže najveća parlamentarna grupa i bira se većinom glasova svih prisutnih poslanika Skupštine.
3. Tri (3) potpredsednika predložena iz tri najveće parlamentarne grupe, se biraju većinom glasova svih poslanika Skupštine.
4. Dva (2) potpredsednika predstavljaju zajednice koje ne čine većinu u Skupštini i oni se biraju većinom glasova svih poslanika. Jedan potpredsednik će biti iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovanja mesta za srpsku zajednicu, a drugi iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za ostalne zajednice koje ne čine većinu.
5. Predsednik i potpredsednici Skupštine se mogu razrešiti većinom od dve trećine (2/3) celokupnog broja poslanika.
6. Predsednik i potpredsedavajući čine Predsedništvo Skupštine. Predsedništvo je odgovorno za administrativno funkcionisanje Skupštine, na način koji je propisan Poslovníkom o radu Skupštine.
7. Predsednik Skupštine:
 - (1) predstavlja Skupštinu;
 - (2) određuje dnevni red, saziva i predsedava sednicama;
 - (3) potpisuje akta usvojena od strane Skupštine;
 - (4) vrši i ostale funkcije na osnovu ovog Ustava i Poslovníka o radu Skupštine.
8. U slučaju odsustva ili nemogućnosti vršenja funkcije, Predsednika Skupštine zamenjuje jedan od potpredsednika. [...]
[...]

Član 70 [Mandat poslanika]

1. Poslanici Skupštine su predstavnici naroda i ne podležu nikakvom prinudnom mandatu.
[...].

Član 74 [Vršenje funkcije]

Poslanici Skupštine Kosova vrše svoju funkciju u najboljem interesu Republike Kosovo i u saglasnosti sa ovim Ustavom, zakonima i poslovníkom o radu Skupštine.

Relevantne odredbe Poslovnika Skupštine

Član 12 [Izbor predsednika i potpredsednika Skupštine]

1. Na konstitutivnoj sednici IV saziva, Skupština iz svojih redova bira predsednika i potpredsednike. Predsednik i potpredsednici čine Predsedništvo Skupštine.
2. Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od najveće parlamentarne grupe da predloži kandidata za predsednika Skupštine. Predsednik Skupštine bira se većinom glasova svih poslanika Skupštine.
3. Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od tri najveće parlamentarne grupe da predlože po jednog kandidata za potpredsednike Skupštine, koji se biraju većinom glasova poslanika Skupštine.
4. U sastavu Predsedništva i ostalim radnim telima Skupštine poštuje se polni sastav Skupštine.
5. Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od poslanika koji drže garantovana mesta za srpsku zajednicu i od poslanika koji drže garantovana mesta za ostale zajednice, koje nisu većinske, da predlažu po jednog kandidata za potpredsednika Skupštine. Potpredsednici, shodno ovoj tački, biraju se većinom glasova poslanika Skupštine.
6. Predsedavajući konstitutivne sednice saziva, objavljuje rezultat glasanja za izbor predsednika i potpredsednika Skupštine. Novo izabranog predsednika Skupštine poziva da zauzima svoje mesto.

Član 14 [Mandat Predsedništva]

1. Mandat predsednika Skupštine i članova Predsedništva je u skladu sa mandatom Skupštine.
[...]
3. Predsednik Skupštine može da podnese ostavku Skupštini. Čin ostavke u pismenoj obliku prethodno podnosi Predsedništvu Skupštine. Nakon usvajanja ostavke, politička partija ili koalicija koja je imenovala prethodnog predsednika Skupštine, predlaže novog kandidata za predsednika.
4. Ista procedura se primenjuje i u slučaju ostavke nekog od članova Predsedništva.
5. Razrešenje predsednika Skupštine ili člana Predsedništva Skupštine, na predlog političke partije ili grupe, koja ga je predložila, vrši se prema proceduri njihovog izbora.

Član 16 [Sednice Predsedništva]

1. *Sednice Predsedništva saziva i istim predsedava predsednik Skupštine.*
2. *Predsednik Skupštine saziva sednicu Predsedništva, ukoliko to zahteva jedna parlamentarna grupa, ili najmanje pet (5) odsto, odnosno šest (6) poslanika Skupštine.*
3. *Odluke Predsedništva donose se konsenzusom. U nedostatku konsenzusa odlučuje se većinom glasova prisutnih koji glasaju. U slučaju jednakog broja glasova, odlučuje glas predsednika.*
4. *Sednici Predsedništva Skupštine, bez prava glasa, mogu da prisustvuju predstavnik predsednika Republike Kosova i Vlade. Sekretar Skupštine prisustvuje sednicama Predsedništva po službenoj dužnosti.*
5. *Predsedništvo Skupštine, o određenim pitanjima, poziva na sednicama Predsedništva i predsednike parlamentarnih grupa.*

Član 51 [Kvorum i glasanje na sednicama Skupštine]

1. *Skupština ima kvorum kada je prisutno više od polovine poslanika Skupštine.*
2. *Prisustvo poslanika na sednici verifikuje se elektronskim sistemom glasanja, dizanjem ruku ili prozivkom. O načinu verifikacije prisustva poslanika, odlučuje predsedavajući sednice.*
3. *Odluke sa sednica Skupštine su važeće, ukoliko je za vreme njihovog donošenja, u sali bilo prisutno više od polovine poslanika Skupštine. Zakoni, odluke i ostala akata Skupštine smatraju se usvojenim, ukoliko za njih glasa većina prisutnih poslanika i koji glasaju. Izuzetak čine slučajevi kada se Ustavom Republike Kosova predviđa drugačije.*
4. *Glasanje se vrši na sledeći način:*
 - a) *otvorenim glasanjem, dizanjem ruku: „za“, protiv“ ili „uzdržano“,*
 - b) *tajnim glasanjem, ili*
 - c) *registrovanim glasanjem, koje obuhvata elektronsko glasanje, i*
 - d) *glasanje prozivkom poslanika ponaosob.*
5. *Registrovano glasanje vrši se u slučajevima kada taj način glasanja zahteva predsednik Skupštine ili jedna poslanička grupa i kada o tome odlučuje Skupština. Kada se vrši registrovano, glas svakog poslanika „za“, „protiv“ ili „uzdržan“, registruje se imenom i prezimenom. Kad je glasanje elektronsko, na ekranu se pojavljuje broj učesnika, broj glasača i potpuni rezultat glasanja o svakome ponaosob. Poslanik ima pravo da obrazlaže svoj glas „za“, „protiv“ ili „uzdržan“ i da traži elektronsku kopiju rezultata glasanja.*

6. U slučaju jednakog broja glasova „za“ i „protiv“ konstatuje se da predlog nije usvojen.

7. Objavljivanje elektronskog glasanja poslanika vrši se u roku od tri radna dana, nakon plenarne sednice.

Prihvatljivost zahteva

74. Sud prvo ocenjuje da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje precizirani Zakonom i predviđeni Poslovnikom o radu.

75. Najpre, Sud se poziva na stav 1. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji određuje da:

"Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način."

76. Pored toga, Sud se takođe poziva na član 113. (5) Ustava koji određuje da:

"Deset (10) ili više poslanika Skupštine može, u roku od osam (8) dana od usvajanja, da ospori ustavnost bilo kog zakona koji je usvojila Skupština, kako zbog sadržaja tako i zbog procedure sprovođenja."

77. U početku, Sud podseća da podnosioci zahteva osporavaju ustavnost osporene odluke samo u pogledu njenog sadržaja.

78. U vezi s tim, Sud primećuje da je zahtev podnet od strane 12 (dvanaest) poslanika Skupštine, u skladu sa članom 113. (5) Ustava. Prema tome, podnosioci zahteva su ovlašćena strana.

79. U nastavku, Sud uzima u obzir član 42. [Tačnost podneska] Zakona, koji određuje:

"1. Uz podnesak podnešen u skladu sa članom 113, stav 6 Ustava, se između ostalog, podnose i sledeće informacije:

1.1. imena i potpisi svih poslanika Skupštine koji osporavaju ustavnost zakona ili odluke donesene od strane Skupštine Republike Kosovo;

1.2. Ustavne ili odredbe nekog akta ili zakona koje se tiču ovog zakona;

1.3. dokaze na koje se zasniva spor."

80. Sud se takođe poziva i na pravilo 74. [Podnesak u skladu sa članom 113.5 Ustava i članovima 42. i 43. Zakona] Poslovnika o radu, koje predviđa da:

"[...]"

(2) U podnesku podnetim prema ovom pravilu, sledeće informacije se, inter alia, moraju podneti:

(a) imena i potpise svih poslanika Skupštine koji osporavaju ustavnost zakona ili odluke usvojene od strane Skupštine Republike Kosovo;

(b) Ustavne odredbe ili odredbe nekog akta ili zakona koje se tiču ovog podnesak; i

(c) dokaze na koje se zasniva spor.

(3) Podnosioci podneska treba da prilože podnesku kopiju osporenog zakona ili odluke usvojene od strane Skupštine, registar i lične potpise poslanika koji podnose podnesak i punomoćje osobe koja ih zastupa pred Sudom.

81. Sud primećuje da su podnosioci zahteva naveli imena poslanika sa potpisima, dostavili su ovlašćenje za lice koje ih zastupa pred Sudom, specifično su naveli odluku koju osporavaju i podneli kopiju iste, pozvali su se na relevantne ustavne odredbe s kojom oni tvrde da osporena odluka nije u saglasnosti i podneli su dokaze kako bi potkrepili njihove tvrdnje. Stoga, Sud smatra da su kriterijumi određeni članom 42. Zakona i dalje precizirani pravilom 74. Poslovnika o radu ispunjeni.
82. U vezi sa rokom određenim od „8 (osam) dana od dana usvajanja“, Sud primećuje da je osporena odluka usvojena 4. juna 2018. godine, dok je zahtev Sudu podnet 12. juna 2018. godine.
83. Sud podseća da je u skladu sa pravilom 30. (1) Poslovnika o radu, poslednji rok za podnošenje zahteva, „kada je rok određen u danima, vreme se računa počev od narednog dana nakon što se desio neki događaj“.
84. U slučaju ovog zahteva, to je sutrašnji dan nakon usvajanja osporene odluke. Sledstveno, Sud zaključuje da je zahtev podnet u vremenskom roku predviđenom članom 113. (5) Ustava.
85. Prema tome, Sud zaključuje da su podnosioci zahteva ispoštovali uslove prihvatljivosti, određene Ustavom i dalje precizirane Zakonom i predviđene Poslovníkom o radu.
86. Sud takođe smatra da zahtev pokreće važna ustavna pitanja u vezi sa izborom i razrešenjem potpredsednika Skupštine i shodno tome, zahtev podnosilaca je prihvatljiv.

Meritum zahteva

87. Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde da osporena odluka nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.
88. U vezi sa zahtevom podnosilaca, Sud primećuje da podnosioci u suštini tvrde da je položaj potpredsednika/potpredsednice Skupštine, prema članu 67. stav 3. Ustava, rezervisan isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje

proizilaze iz političkih partija ili koalicija koje su dobili najviše mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu. Oni dodaju da zastupanje u predsedništvu Skupštine ima politički karakter i da tu treba da se zastupaju 3 (tri) najveće parlamentarne grupe tokom čitavog saziva Skupštine.

89. Sledstveno, prema njima, osporena odluka o ne-razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti (sada kao deo jedne nove parlamentarne grupe), negira LVV-u, kao drugi najglasaniji subjekat na izborima 11. juna 2017. godine, položaj potpredsednika Skupština, garantovan članom 67. stavom 3. Ustava.
90. Štaviše, prema podnosiocima, uzimajući u obzir da isključivo pravo da budu zastupljeni u predsedništvu Skupštine pripada 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama, glasanje poslanika o nerazrešenju potpredsednice, predstavlja zloupotrebu njihovog „prava na glasanje“.

U vezi sa članom 67. stavom 3. Ustava

91. Sud najpre ocenjuje da li odredbe člana 67. stav 3. Ustava i druge povezane odredbe daju pravo određenim parlamentarnim grupama da se tokom čitavog saziva zastupaju u predsedništvu Skupštine poslanicima koji pripadaju parlamentarnoj grupi koja ih je predložila.
92. U vezi s tim, Sud podseća da član 67. stav 3. Ustava uređuje pitanje predlaganja i glasanja o predlogu za potpredsednike Skupštine, tako što određuje da: „3 (tri) potpredsednika predložena iz tri najveće parlamentarne grupe, se biraju većinom glasova svih poslanika Skupštine“.
93. Prema gore navedenoj odredbi, za izbor 3 (tri) potpredsednika treba da se ispune dva uslova, i to, a) da se predlažu od tri najvećih parlamentarnih grupa i b) da dobiju glasove većine svih poslanika Skupštine.
94. Što se tiče prvog uslova, Sud primećuje da Ustav u članu 67. stav 3. izričito definiše da pravo da se predlože 3 (tri) kandidata za pozicije potpredsednika pripada isključivo 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama. Sud ocenjuje da je pravo 3 (tri) najvećih parlamentarnih grupa da predlažu kandidate za pozicije potpredsednika Skupštine od suštinskog značaja za održavanje temelja efikasne i smislene demokratije u konstituisanju Skupštine zasnovane na vladavini prava. Shodno tome, Sud primećuje da sve dok pravo predlaganja pripada 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama, te grupe nisu obavezno ograničene da predlažu kandidate iz njihove parlamentarne grupe. Sud ističe da stav 3, člana 67. Ustava omogućava široku slobodu predlaganja kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, neograničavajući predlaganje određene parlamentarne grupe.
95. Za razliku od jezika stava 3, člana 67, koji omogućava široku slobodu predlaganja, u stavu 4, člana 67. Ustava izričito se propisuje: „Dva (2) potpredsednika predstavljaju zajednice koje ne čine većinu u Skupštini i oni se biraju većinom glasova svih poslanika. U istom stavu Ustava se u nastavku izričito propisuje: „Jedan potpredsednik će biti iz redova poslanika Skupštine

koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovanja mesta za srpsku zajednicu, a drugi iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za ostale zajednice koje ne čine većinu“.

96. A što se tiče drugog uslova, Sud podseća da kako bi se smatrali izabranim, predloženi iz parlamentarnih grupa se ne biraju automatski potpredsednici Skupštine nakon predlaganja parlamentarnih grupa, već podležu procesu glasanja u Skupštini. Predloženi od parlamentarnih grupa se biraju za potpredsednika Skupština, samo ukoliko dobiju glasove većine svih poslanika Skupštine. Stoga, potpredsednici Skupštine, iako se predlažu od određenih parlamentarnih grupa, oni su izabrani Skupštine za vršenje pozicije potpredsednika Skupštine, osim ako se razreše ili izgube mandat poslanika na osnovu odredaba Ustava ili drugih povezanih odredaba.

97. S tim u vezi, Sud podseća na član 67. stav 6. Ustava, koji određuje da:

"Predsednik i potpredsedavajući čine Predsedništvo Skupštine. Predsedništvo je odgovorno za administrativno funkcionisanje Skupštine, na način koji je propisan Poslovníkom o radu Skupštine".

98. Posle završetka procesa glasanja, članovi predsedništva Skupštine, u svojstvu potpredsednika Skupštine, ne predstavljaju interese parlamentarnih grupa koje su ih predložili, već pre svega predstavljaju interese Skupštine kao celine, osiguravajući funkcionisanje Skupštine i njenih organa. Prema tome, Sud ocenjuje da, prema stavu 6. člana 67. Ustava, članovi predsedništva Skupštine nisu predstavnici parlamentarnih grupa ili političkih partija u ovom organu i u svojstvu članova predsedništva Skupštine nisu pozvani da štite interese parlamentarnih grupa ili političkih partija Skupštine.

99. To, štaviše, imajući u vidu i činjenicu da je broj potpredsednika Skupštine izričito definisan u Ustavu, i ne sve parlamentarne grupe ili političke partije imaju pravo da predlažu kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, to pravo se priznaje samo 3 (triju) najvećih parlamentarnih grupa.

100. Pored toga, Sud takođe podseća na član 16. stav 2. i 5. Poslovníka o radu Skupštine, koji određuje da:

„2. Predsednik Skupštine saziva sednicu Predsedništva, ukoliko to zahteva jedna parlamentarna grupa, ili najmanje pet (5) odsto, odnosno šest (6) poslanika Skupštine“.

[...]

5. Predsedništvo Skupštine, o određenim pitanjima, poziva na sednicama Predsedništva i predsednike parlamentarnih grupa.“

101. Sud primećuje da prema Ustavu i Poslovníku Skupštine, o određenim pitanjima koja dotiču interese parlamentarnih grupa u predsedništvu Skupštine, sve parlamentarne grupe se zastupaju od strane predsednika parlamentarnih grupa.

102. Sud takođe primećuje da u demokratskim zemljama postoje različite prakse prilikom izbora i razrešenja potpredsednika Skupštine. Međutim, u svim državama koje su dostavile odgovore u vezi sa pitanjima koja je Ustavni sud uputio Ustavnim sudovima preko Foruma Venecijanske Komisije, izuzev Bugarske, gde je tako nešto definisano na poseban način Poslovnikom Skupštine, izlazak iz određene parlamentarne grupe ne podrazumeva i automatsko udaljšavanje sa položaja potpredsednika. Tako da u praksi ovih zemalja, za razrešenje potpredsednika Skupštine zahteva se posebno glasanje i određen broj glasova da bi se ostvarilo takvo razrešenje.
103. Pored toga, što se tiče navoda podnosilaca zahteva da je pozicija potpredsednika/ce Skupštine, prema članu 67, stav 3 Ustava, rezervisana isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proističu iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, Sud se poziva na slučaj KO119/14 gde je utvrđeno: *„Kao najveću parlamentarnu grupu, shodno članu 67. (2) Ustava, treba smatrati partiju, koaliciju, građansku inicijativu i nezavisne kandidate koji imaju više mesta u Skupštini, u smislu člana 64. (1) Ustava, od bilo koje druge partije, koalicije, građanske inicijative i nezavisnih kandidata koji su učestvovali kao takva u izborima“* (vidi: presudu u slučaju KO119/14, podnosilac zahteva: *Xhavit Haliti i 20 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo*, stav 116).
104. U vezi s tim, Sud primećuje da je, kao rezultat izbora za Skupštinu, održanih 11. juna 2017. godine, LVV kao druga najveća parlamentarna grupa osigurala pravo da predloži kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine. Na osnovu ovog prava, LVV je predložila gđu. Aidu Dërguti, kao kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, koja je dobila neophodne glasove da bude član u predsedništvu.
105. Međutim, Sud ocenjuje da član 67. stav 3. Ustava propisuje da 3 (tri) najveće parlamentarne grupe na početku saziva imaju pravo da predlažu kandidata za potpredsednika Skupštine. Međutim, nakon izbora predloženih kandidata za potpredsednika, pravo parlamentarnih grupa da predlože kandidate za potpredsednika se stiče samo ako bilo koji od potpredsednika izgubi mandat poslanika prema članu 70. Ustava ili ako je razrešen prema postupku koji je propisan u članu 67. stav 5. Ustava.
106. Na osnovu gore navedenog, Sud smatra da navod podnosilaca zahteva da je pozicija potpredsednika/ce Skupštine prema članu 67. stav 3. Ustava rezervisana isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, nije osnovan.

U vezi sa postupkom sprovedenim za razrešenje potpredsednice Skupštine

107. U nastavku, Sud podseća da je razrešenje potpredsednika Skupštine regulisano specifičnim odredbama Ustava, konkretnije članom 67. stav 5. Ustava, koji

predviđa da *"Predsednik i potpredsednici Skupštine se mogu razrešiti većinom od dve trećine (2/3) celokupnog broja poslanika"*.

108. Sledstveno, za razrešenje potpredsednika Skupštine potrebno je da se ispune uslovi iz člana 67. stav 5. Ustava.
109. U vezi s tim, Sud podseća da je prema stavu 5. člana 67. Ustava predviđeno da se potpredsednici Skupštine razrešavaju dvotrećinskom većinom (2/3) od celokupnog broja poslanika, za razliku od stava 3. člana 67. koji predviđa da je za njihov izbor potreban glas većine svih poslanika.
110. U ovom zahtevu, Sud podseća da je LVV podneo predlog za razrešenjem potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti.
111. Dana 19. aprila 2018. godine, predsedništvo Skupštine je razmotrilo i stavilo ovaj predlog na dnevni red za sednicu.
112. Sud takođe podseća da nakon diskusija od 1. juna 2018. godine, koje su održane povodom predloga LVV-a, dana 4. juna 2018. godine, Skupština je glasala o predlogu LVV-a, gde je u sali bilo prisutno 94 (devedeset i četiri) poslanika, gde je utvrđeno da ima kvoruma za odlučivanje. Od njih, 16 (šesnaest) poslanika je glasalo za predlog LVV-a, 26 (dvadeset i šest) poslanika je glasalo protiv i 47 (četrdeset i sedam) su bili uzdržani.
113. Kao zaključak, Sud utvrđuje da u ovom slučaju, predlog LVV-a nije dobio potrebne glasove i shodno tome, nisu ispunjeni uslovi za razrešenje Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine kao što je izričito propisano u članu 67, stav 5 Ustava.

U vezi sa navodom podnosilaca o "zloupotrebi prava na glasanje"

114. U nastavku, Sud još jednom podseća da podnosioci zahteva tvrde da su prema članu 67 Ustava, pozicije potpredsednika Skupštine rezervisane isključivo za tri najveće parlamentarne grupe i shodno tome, *"[o]dbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja ne predstavlja političku volju i demokratski glas, kao što to propisuje Ustav, predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj"*.
115. S tim u vezi, Sud podseća da je napred utvrdio da prema članu 67, stav 3 Ustava, nije garantovano predstavljanje 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama u predstavništvu Skupštine, već je garantovano njihovo pravo da predlažu kandidate za pozicije potpredsednika, za koje se kasnije glasa u Skupštini.
116. Shodno tome, prilikom glasanja za predlog o razrešenju potpredsednica gđe. Aide Dërguti, Skupština nije postupala u suprotnosti sa članom 67. Ustava.
117. Pored toga, što se tiče glasanja u Skupštini, Sud se poziva na stav 1. člana 70. [Mandat poslanika] Ustava, koji određuje da:

„1. Poslanici Skupštine su predstavnici naroda i ne podležu nikakvom prinudnom mandatu.“

118. Sud se takođe poziva na član 74. [Vršenje funkcije] Ustava, koji predviđa da:

„Poslanici Skupštine Kosova vrše svoju funkciju u najboljem interesu Republike Kosovo i u saglasnosti sa ovim Ustavom, zakonima i poslovníkom o radu Skupštine“.

119. Sud takođe podseća na član 3. [Slobodan mandat] Zakona br. 03/L-111 o pravima i odgovornostima poslanika (objavljen u Službenom listu dana 20. jula 2010. godine), koji predviđa:

„1. Poslanik je predstavnik građana i za vreme svog mandata podleže samo svojoj savesti.

2. Poslanik obavlja svoje zadatke u skladu sa ustavnim odredbama, zakonom i Poslovníkom Skupštine.“

120. Sud se takođe poziva na stavove 4 i 6, člana 51. [Kvorum i glasanje na sednicama Skupštine] Poslovníka Skupštine, koji propisuju:

„4. Glasanje se vrši na sledeći način:

a) otvorenim glasanjem, dizanjem ruku: „za“, protiv“ ili „uzdržano“,

b) tajnim glasanjem, ili

c) registrovanim glasanjem, koje obuhvata elektronsko glasanje, i

d) glasanje prozivkom poslanika ponaosob.

[...]

6. U slučaju jednakog broja glasova „za“ i „protiv“ konstatuje se da predlog nije usvojen“.

121. S tim u vezi, Sud takođe podseća na svoju sudsku praksu gde je utvrdio da "kada se konstituiše Skupština, svi poslanici moraju biti prisutni i da glasaju kako oni hoće, javno ili tajno, za, protiv ili da se uzdrže i ne mogu biti izuzeti od toga". (Vidi: slučaj br. KO119/14 Podnosioci Xhavit Haliti i 29 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo u vezi sa ocenom ustavnosti Odluke br. 05-V-001 izglasane od strane 83 poslanika Skupštine Republike Kosovo o izboru predsednika Skupštine Republike Kosovo, od 17. jula 2014. godine, stav 128.)

122. Uzimajući u obzir gore navedeno, Sud smatra da su poslanici obavezni da učestvuju u radu Skupštine, uključujući i njihovo učešće na glasanju u vezi predlozima podnetim na osnovu Ustava i drugih povezanih pravila. Međutim, Sud ponovo ističe da su poslanici slobodni da odluče kako će glasati o predstavljenim predlozima i oni mogu da glasaju za, protiv ili uzdržani, uzimajući u obzir najbolji interes države u skladu sa Ustavom i drugim pravilima.

123. Sledstveno, Sud smatra da navod podnosioca da odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja više ne zastupa političku snagu i demokratski glas kao što predviđa Ustav *"predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine"*, nije osnovan.
124. Na kraju, Sud takođe podseća da podnosioci zahteva tvrde da je Skupština ne glasanjem za predlog LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine povredila i član 7. [Vrednosti] Ustava. U vezi sa ovim navodom, Sud primećuje da podnosioci zahteva nisu predložili nijedan dokaz i nisu potkrepili njihov navod o povredi ovog člana Ustava.

Zaključak

125. Kao zaključak, Sud smatra da navod podnosioca zahteva da je položaj potpredsednika/ce Skupštine prema članu 67. stav 3. Ustava rezervisan isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, nije osnovan.
126. Sud takođe smatra da navod podnosioca zahteva da odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja više ne zastupa političku snagu i demokratski glas kao što predviđa Ustav *"predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine"*, nije osnovan.
127. Sledstveno, Sud nalazi da je odluka br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.

Zahtev za privremenom merom

128. Sud podseća da podnosioci zahteva takođe zahtevaju od Suda da donese odluku o uvođenju privremene mere, odnosno *„obustavljanje vršenja funkcije potpredsednice Skupštine Kosova [Aide Dërguti]"*.
129. Sud je napred zaključio da je osporena odluka u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.
130. Stoga, u skladu sa članom 27. 1 [Privremene mere] Zakona i pravilom 57. [Donošenje odluke o privremenim merama] Poslovnika o radu, zahtev za privremenom merom je bespredmetan i kao takav se odbija.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113.5 i 116.2 Ustava, članovima 20. i 42. Zakona i na osnovu pravila 59 (1) (a) Poslovnika o radu 3. decembra 2018. godine,

ODLUČUJE

- I. DA PROGLASI, jednoglasno, zahtev prihvatljivim;
- II. DA UTVRDI, većinom glasova, da je odluka br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje! za razrešenjem Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo, u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava;
- III. DA ODBIJE, jednoglasno, zahtev za privremenom merom;
- IV. DA DOSTAVI ovu presudu podnosiocima zahteva, predsedniku Republike Kosovo, predsedniku Skupštine Kosova i Vladi Kosova;
- V. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona; i
- VI. DA PROGLASI da ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac

Remzije Istrefi-Peci

Predsednica Ustavnog suda

Arta Rama-Hajrizi